

STATENS BEREDNING FÖR
MEDICINSK OCH SOCIAL
UTVÄRDERING

Yttrande

Datum för beslut
2026-02-11

Beteckning
GD-beslut 10/2026
Dnr SBU 2025/1444
Er beteckning
U2025/02404

Till
Utbildningsdepartementet

Yttrande kring promemorian *Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga*

Bakgrund

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har inte beretts tillfälle att yttra sig inom ramen för ett formellt remissförfarande avseende promemorian *Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga* (U2025/02404). SBU väljer ändå att lämna följande yttrande, inom ramen för sitt uppdrag.

SBU yttrar sig utifrån myndighetens uppdrag att sammanställa och bedöma vetenskapligt stöd för metoder, insatser och arbetssätt inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och angränsande verksamheter.

SBU:s yttrande understryker behovet av att utbildning för frihetsberövade minderåriga vilar på sammanställd vetenskaplig kunskap och utformas i enlighet med barnkonventionen¹. Vi inleder med en sammanfattning av våra synpunkter och redogör därefter för dem mer utförligt.

Sammanfattning av SBU:s synpunkter

SBU ser positivt på ambitionen att säkerställa barns och ungas rätt till utbildning vid frihetsberövande och att skapa ett tydligare och mer anpassat regelverk för Kriminalvårdens skolverksamhet. Utbildning är en central skydds- och friskfaktor, och tillgång till undervisning av god kvalitet är särskilt betydelsefull för barn och unga i utsatta livssituationer eftersom detta stärker deras livschanser.

SBU vill samtidigt framhålla att flera av de föreslagna åtgärderna inte redovisar vetenskapligt stöd för effekter på barns lärande, psykiska hälsa och långsiktiga utveckling. SBU saknar mer konkreta förslag på hur intentionerna skulle kunna

¹ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/

uppnås. Om vetenskapligt underlag saknas kan SBU i dialog med Kriminalvården sammanställa kunskap om effektiva insatser för frihetsberövade barn och unga. Mot denna bakgrund betonar SBU även vikten av systematisk uppföljning och utvärdering av Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga.

SBU vill särskilt lyfta behovet av:

- kunskapsutveckling kring hur utbildning bäst anpassas till barn och unga med omfattande stödbehov i en frihetsberövande kontext,
- uppföljning av hur organisatoriska lösningar, såsom individualiserad undervisning, fjärrundervisning och avvikelser från ordinarie skolformer, påverkar målgruppens lärande, normer och moralbildning samt personliga utveckling,
- ett stärkt barnrättsperspektiv i bedömningar av utbildningens utformning och genomförande, samt god samordning av insatser.

Synpunkter från SBU

Behov av vetenskapligt underlag för anpassad utbildning av barn och unga i frihetsberövande miljö

SBU noterar att promemorian nämner att neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) är överrepresenterade bland barn och unga dömda till sluten ungdomsvård² eller tvångsvårdade på SiS³ och att individanpassad undervisning är nödvändig. Myndigheten håller med om att fjärr- och distansundervisning endast för vissa ämnen (ej kärnämnen) och i undantagsfall skall bedrivas på grund av den minderåriga målgruppens särskilda förutsättningar, inklusive högre förekomst av NPF eller andra funktionsnedsättningar som innebär särskilda utmaningar för egenstudier. Utöver nämnda anpassningar och maximalt antal timmar undervisning som kan erbjudas saknar SBU konkreta förslag på hur utbildningen kan anpassas till målgruppen givet den särskilda miljön och begränsningar. Mot denna bakgrund vill SBU:

- betona att organisatoriska anpassningar av undervisningsinsatser för frihetsberövade barn och ungdomar behöver vila på en tydlig vetenskaplig grund.
- understryka behovet av att anpassningar av undervisning bygger på det sammanställda kunskapsläget i den didaktiska vetenskapliga litteraturen, särskilt avseende unga frihetsberövade personer och personer med NPF eller andra funktionsnedsättningar. SBU kan i dialog med Kriminalvården

² Socialstyrelsens (2021). Öppna jämförelser 2020 – placerade barns utbildning och hälsa.

³ Riksrevisionen (2024). SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga, RiS 2024:7

sammanställa kunskapsläget inom området inom ramen för ett eventuellt regeringsuppdrag, om ett sådant beslutas.

- poängtera att även de ungdomar som fyller 18 år men inte tillgodogjort sig grundskola eller gymnasium också kan ha behov av närundervisning snarare än fjärr- och distansundervisning, åtminstone för kärnämnen, för att kunna uppnå examen.

Behov av uppföljning av individualiserad utbildning och andra organisatoriska lösningar

SBU vill uppmärksamma risken för att individualiserad utbildning inte kommer att kunna tillgodoses. Myndigheten önskar lyfta vikten av att tillräckligt med resurser avsätts gällande specialutbildad personal eftersom många i målgruppen kan ha behov av extra stöd i skolgången. Det finns därför en risk för att de planerade insatserna innebär en stor kostnad för kriminalvården och samhället, även om det också innebär andra samhällsvinster på längre sikt. Mot denna bakgrund föreslår SBU att:

- andelen individer med anpassad skolgång och fullföljd utbildning enligt plan studeras.
- kvalitet på lärande, förekomst av fjärr-/distansundervisning, samt avvikelser från ordinarie skolformer analyseras.
- implementeringsprocessen och återfall i brott utvärderas.

Stöd, elevhälsa och samordning av insatser för stärkt barnrättsperspektiv

Enligt barnrättskonventionen är barn och unga rättighetsbärare med vissa ovillkorade rättigheter. Promemorian nämner vikten av individuellt utformad undervisning men brister i att ge konkreta exempel utöver att några kan komma att få anpassad skolgång. Det finns en risk att behovet av specialpedagogisk anpassad undervisning underskattas. SBU vill i relation till detta tydliggöra att:

- för att målgruppen skall kunna ha eget inflytande (enligt Artikel 12 i konventionen) på hur den utbildningen de får (Artikel 28, 29) bäst utformas i linje med utbildningsmöjligheter, arbetstillfällen och framtidsutsikter behöver målgruppen ges anpassad information (Artikel 17) om alternativ och möjliga utfall.

SBU önskar vidare lyfta vikten av att stöd och elevhälsa utformas på sådant sätt att förutsättningarna för att individerna skall tillgodogöra sig utbildningen blir så goda som möjligt, där ingår bland annat specialpedagogiska insatser, samt behandlingar för substansberoende och psykisk ohälsa (Artiklar 23, 24, 25, 39, 40). I promemorian nämns slutbetänkandet från elevhälsoutredningen⁴ där det bland annat förslås att elevhälsan skall stödja lärande, hälsa och utveckling och att

⁴ SOU (2025:113). En förbättrad elevhälsa. Statens Offentliga utredningar.

detta skall ske i samverkan med lärare, övrig skolpersonal och eventuellt hälso- och sjukvården samt socialtjänst. Mot denna bakgrund vill SBU:

- betona behovet av att Kriminalvården noga planerar och samordnar insatserna för denna grupp så att individerna inte faller mellan olika professioners ansvarsområden.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Britta Björkholm 2026-02-11. Projektledare Nina-Katri Gustafsson har varit föredragande. Samrådande har varit avdelningschef Anna Aldehag och enhetschef Uliana Hellberg.